

Jiřího Pavlici kufr se třemi P

PŘIPRAVIL: JAN KRŮTA

Naši pradědové prý hledali ženu s pěti P (pěknou, pracovitou, poslušnou, pannu a prachatou). Skladatel a vedoucí souboru Hradišťtan Jiří Pavlica vozí po světě v kufru s houslemi svá tři P: pohlazení, poznání a poselství. Poselství z domku ve Starém Městě u Uherského Hradiště, kde se z okna pracovny dívá na odkryté památky z doby Velké Moravy, kde jeho tatínek kdysi chtěl, aby syn nesl jméno Cyril, a kde ostatky sv. Metoděje možná kdesi kolem kousek pod zemí dávají jeho práci sílu hlubokých a široce rozprostřených kořenů.

A když mu nad hlavou drnčí v uších metro někde v Brooklynu nebo ho honí neslyšná smečka elektrických skútrů po Šanghaji či hučí klimatizace sokolovny někde v Horní Dolní, otevře kufr s houslemi...

Foto: Miroslav Marthovský

zleva Vlasta Redl, Jiří Pavlica

Jiří Pavlica vyrůstal se třemi sourozenci uprostřed hudby. Rodiče ale usoudili, že hudba je povolání nejisté, a tak se po základní škole přemístil na střední ekonomickou školu. Přetrpěl účetnictví, těsnopis, ale dál hrál v různých kapelách. Do cimbálové muziky Hradišťanů přišel jako sedmnáctiletý středoškolák. Po maturitě začal hudbu studovat a pak už naplnila jeho život. Když v roce 1975 přebíral po primášovi Jaroslavu Staňkovi vedení souboru, čekal ho nejjednodušší úkol: navazovat na mnohaleté základy výborné cimbálovky.

Začátek byl poměrně jednoduchý, hráli jsme tradiční repertoár Hradišťanů, který jsem znal a ve kterém jsem docela splynul s partou o generaci starších, zkušených a musím říct, že vynikajících muzikantů. Jenže s tím nešlo „vyžít“ věčně. To už jsem měl za sebou konzervatoř a muzikologii na filozofické fakultě. Všechno se vyvíjí a stejně tak i lidová píseň, která je živý organismus. Vždyť jedním z jejích znaků je její proměnlivost a vstřebávání dobových vlivů, díky kterým přežila vše až do současnosti... V okamžiku, kdy jsem cítil bytostnou potřebu přinášet jiný pohled na „krásu lidové písně“, oproštěný od pro mě pokleslého estetického a také ideologického nánosu tehdejší doby, přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, začal jsem narážet.

Přišel mladý „studióz“ Pavlica a začal všechno obracet vzhůru nohama? A uhýbat od osvědčeného, v kraji, kde je dodnes řada vynikajících cimbálovek a vyhrané publikum?

To nebyl nějaký vstup s vyvrácením kořenů. Já mám rád harmonii kolem sebe, ve vztazích i k tomu, co je někde nad námi. Současně jsem ale toužil po vlastní autorské tvorbě. Ne všichni chápali moji cestu za pravdou, ne všichni se chtěli vzdát onoho zjednodušeného a zidealizovaného úniku od reality doby, často podpořeného douškem nějakého dobrého moku... Muzikanti i posluchači. Nechtěl jsem být součástí „mašinerie“, která předkládá lidem jenom malou a spíše obsahově jednodušší výseč z onoho pestrého a přebohatého odkazu našich předků... Přelomovým projektem se v roce 1982 stala gramofonová deska *Byla vojna u Slavkova*, ve které se mi podařilo vymanit se ze všech možných klíšé té doby — výběrem historického tématu, hudebním a textovým materiálem, vlastní tvorbou, tehdy ještě nepřiznanou, uchopením písní s akcentem na obsah a nakonec i samotnou interpretací, která se vymykala tehdejšímu stereotypům tohoto žánru... A to byl směr, ze kterého už nebylo cesty zpátky. Vždycky, když jsem se ocitl na rozcestí, volil jsem cestu složitější a obtížnější a to byl i tento případ. Jel jsem vždy souběžně po více kolejích různých hudebních žánrů a jen občas se stalo, že někdo měl pocit, že jsem jenom jejich a nesmím k těm druhým. Naopak, stavění mostů mezi hudebními žánry mě provází celý můj umělecký život a myslím, že se o tento obecný princip snažím i v osobním životě.

O tvorbě Jiřího Pavlici a Hradišťanů se často říká, že úspěch je podložen filozofickým přesahem Pavlicovy tvorby. Jak toto vyjádření kvality vysvětluje autor?

Zní to možná banálně, ale zatím nikdo nezměnil zákonitosti, které jsou všechny obsaženy v lidové písni. Je v ní obsaženo to, co provázelo člověka kdysi a provází ho i dnes. Uzlové body života — zrození, dětství, dospívání, zralost, stáří i smrt. To vše je v lidových písních uloženo s velkou emocionální silou. Písně vznikaly z citového přetlaku anonymního tvůrce. Zpívá se v nich o lásce šťastné i nešťastné, je v nich víra, radost, naděje, stejně jako smutek i pláč. Ve skutečně pravdivé lidové písni prověřené generacemi je zakódován „klíč života“, který poznáme tak, že i v tragicky končící baladě najdeme katarzi i východisko, najdeme posilu a naději pro život. Lidová píseň nezraňuje. I když je tragická, o zabitém zbojníkovi, jak ho chytili a zabili, končí to tím, že na jeho hrobě vyroste tulipán červený...

Občas jsme svědky snah dělat z lidového umění skanzen. Dá se zastavit jeho vývoj zakonzervováním v pojetí generace poloviny 20. století? Ovlivnila vlna world music toleranci obecně?

Z lidového umění se dá udělat skanzen, dá se zakonzervovat, stejně jako se může stát inspirací k vlastní tvorbě, může se epigonsky falšovat a předstírat jako atrakce pro turisty, zkrátka dá se s ním dělat cokoliv, protože se nemůže bránit. Myslím, že se pozná hned anebo až časem, kdo k němu přistupoval či přistupuje s pokorou, znalostí a citem. Např. nebyť sbírky Františka Sušila, nevznikly by Moravské dvojzpěvy Antonína Dvořáka, nevznikly by úpravy Janáčkovy či Písničky na jednu a dvě stránky Bohuslava Martinů. Je

to záležitost uměleckého svědomí a nadání každého autora. A dnešní módní vlna world music je logickým pokračováním vývoje, vznikla jako spontánní reakce na globalizovaný svět a ve své době měla podle mě očistný a sebezáchovný smysl a náboj, neboť to bylo hledání vlastních kořenů a identity každého jedince, etnika či celých národů. To, že se oblast world music stala dobrým obchodním artiklem, je už záležitost jiná...

Přelomovým projektem se v roce 1982 stala gramofonová deska Byla vojna u Slavkova, ve které se mi podařilo vymanit se ze všech možných klišé té doby.

Směřování cílevědomého mladíka? Racionální směřování? Nebo intuitivně vnitřně zformulovaný cíl a postupné přibližování se k neprozkoumanému bílému místu na hudební mapě?

Zpočátku to byla spíše intuice, kterou jsem si později racionálně zdůvodnil a pojmenoval, ale v pozdějších letech to byl už docela propracovaný systém spoluprací s nejrůznějšími hudebníky a tělesy různých žánrů. Proto vznikla společná CD s Komorním orchestrem Leoše Janáčka z Ostravy, s jazzmanem Emilem Viklickým

nebo tehdy folkovým písničkářem Vlastou Redlem. A v době porevoluční, kdy jsme se otevírali světu a svět přicházel k nám, to byly spolupráce s Japoncem Yas-Kazem, Jihoafričanem Dizuem Plaatjiesem, altajskými hrdelními zpěváky Altai-Kai a dalšími. A na domácí scéně se prohlubovala pravidelná spolupráce se Spirituál kvintetem, Bambini di Praga, Symfonickým orchestrem FOK, Filharmonii Brno a dalšími. To všechno fun-

Při sledování koncertů Hradišťanu si nelze nevsimnout občasně obměny hudebníků v kapele. Vyhozov muzikanta z bigbeatu se občas neobešel bez rvačky. Není jednoduché vyhodit z kapely „nestíhajícího“ kamaráda a muzikantského srdcaře...

Všechny výměny v kapele proběhly přirozeně, bez excesů a velkých emocí. Nejsem revolucionář a nemám rád velká gesta. Ideálního člena souboru jsem měřil svými třemi F —

Foto: Vratislav Hnátek

govalo na principu dialogů a pro mě to byly kromě jiného krásné a zajímavé autorské výzvy.

Právě díky chuti k protnutí s různými styly a hudebními kulturami jsou Jiří Pavlica a Hradišťan zařazováni do oblastí crossoveru. Nemají ale vděčnější publikum kapely, které ohrávají svoje hity a jen občas přimíchají další nové „pecky“? Musí nebo mají hudebníci nadbíhat vkusu svého publika za každou cenu?

Já vím, co chci sdělovat, a vím také, že máme svůj poměrně silný a kvalitní okruh posluchačů, který se vyvíjel dlouhodobě společně s naším vlastním vývojem. Jsme běžci na dlouhou trať a nějaký momentální výkyv přízně se nás nijak nedotýká. S dalším a dalším naším vykočením někam jinam o některé příznivce přijdeme a jiní nás zase objeví. Vždyť je to krásné, jsme svobodní...

aby byl fundovaný, férový a fanda. V současnosti je Hradišťan složen z absolventů konzervatoře, JAMU v Brně a posluchače AMU v Praze.

Co mají současní členové kapely Hradišťan navíc oproti původním starším muzikantům? Je v nich ještě ten grunt? Spojení vzešlé ze stejného elementárního životního postoje a identického muzikantského porozumění? A jak se kapela vyhýbá různým vějíčkám a „stánkům na levnou krásu“? Co je konstantou, přes kterou nejede vlak?

Myslím, že jedním z charakteristických rysů Hradišťanu je jeho souhra a ono stejné „dýchání“ a „souznění“ s obsahem sdělovaného. Jak už jsem říkal, já osobně se snažím žít v harmonii se sebou, se svým okolím a vesmírem. To se odráží i v práci souboru, v naší souhře a nakonec i v komunikaci s diváky.

Ale skutečně, jsou někdy chvíle, kdy člověk udělá něco, aby diváky „zabavil“, a zařadí efektní a osvědčenou věc, která vždy zabírá. Ale na tom nevidím nic špatného, protože i proto jsme na jevišti, abychom byli v souladu s divákem. Ostatně to jsou ta moje tři P — přinášet lidem pohazení, poznání a poselství. A humor či atraktivita jsou toho součástí. I když každý, kdo nás kdy viděl a slyšel, ví, že nejsme prvoplánoví baviči, to je úplně jiná parketa, kterou neumíme a nikdy ji dělat nebudeme.

Pozvolna padá v zapomnění doba, kdy nezbytnou pomůckou skladatele byla tužka a notový papír. Jsou ale skladatelé, kteří

prvotní náboj a emoci. A druhá zrada je to velké lákadlo, když už mám něco napsáno, co se někde částečně motivicky opakuje, stačí udělat Ctrl C a Ctrl V a mám kus práce hotov. Tímto jednoduchým kopírováním se ztrácí radost z varírování a vymýšlení dalších možností...

Někteří skladatelé mají k textům vztah macešský. Berou je jako nutné zlo. V projektech Jiřího Pavlici a Hradišťanu ale mají texty roli nezastupitelnou a určitě inspirační. Třeba v albu Chvění: básně Vladimíra Holana, Jana Skácela, staroslověnský text z roku 868, předmluva Dalimilovy kroniky ze 14. století, altajská lidová...

nástrojů? Ví, co je v jednotlivých nástrojových sekcích krkolomné, kde jsou technické záležitosti jednotlivých nástrojů?

Když komponuji, vždycky myslím na lidi, kteří to budou hrát. Aby je to bavilo, aby se na tom „neservali“ nebo netrápili. Když napíšete třeba hornistům první tón mimořádně obtížný, který nedají, tak je doslova zabijete. Nechci, aby se muzikanti mou hudbou stresovali. Neznamená to, že tam nejsou technické nároky, ale nemám rád schválnosti. Když jsou hráči v pohodě a dobře naladěni, dokážou veškerou energii předat dál.

Je si skladatel při dokončování díla jistý, že jde správnou cestou? Že jeho skladba znamená poselství dobra, krásy a nese ono poselství nosiče pochodní?

O finální podobě skladby pochybuji snad vždycky, ale poslem dobrých zpráv jsem rád, protože těch špatných je kolem nás tolik, až je z toho člověku smutno, těžko a „ouzko“... A i kdyby to byla jenom kapka v moři, je to kapka, bez které by moře nebylo úplně... Kdyby tomu bylo jinak, nebudu to dělat.

Zpěv muzikantů z Hradišťanu je kultivovaný, podlužácky uhlazený, ale když „zaduje“, vede až k polohám drsného hornáckého hřímání. Hradišťan vystupoval i před tvrdým publikem na různých rockových pódiiích. Jak takové publikum reaguje na konfrontaci s křehkostí a chvěním?

Já doufám, že v každém člověku je široké spektrum různých emocionálních strun a stačí jen některou z nich rozeznít a ten člověk v sobě objeví další a nové rozměry. To má smysl a je to krásné dobrodružství...

S věkem autoři častěji tíhnou k větším formám, k symfonické a duchovní hudbě...

Je to asi logický vývoj. Ve chvíli, kdy se chci vyjadřovat k závažnějším tématům, je mi bližší zvuk symfonického orchestru a jeho velké výrazové možnosti. Krásná práce, která mě baví... Po loňské premiéře Svatojánských vigilií pro Symfonický orchestr FOK jsem si teď dal s komponováním půl roku pauzu. Kolem Vánoc a Nového roku jsme skoro každý den hráli. Ale já si při vystoupeních čistím duši na komponování. Chystám se na napsání skladby, na kterou jsem si doposud netařil... ☒

Foto: Ivan Krejza

tyhle pracovní pomůcky nikdy nepoznali, dokonce abstrahují zápisy skladeb do not a spoléhají jen na dokonalou znalost moderních technologií...

Já jsem samozřejmě vyrostl na tužce a papíru a ještě v roce 2004 jsem takto psal Oratorium smíru pro velký sbor a symfonický orchestr a pak je musel nechat přepsat do počítače. Ale před deseti lety jsem suntu Chvění psal již do PC v Sibeliovi 6 a od té doby píší noty v počítači. Tento způsob má pro mě, kromě nesporných výhod, dvě zásadní zrada. Když přijde nápad a člověk jej potřebuje zapsat, nesmím si jej přehrávat, protože několikrát strohé a bezduché „robotické“ počítačové přehrání mi vyvine původní představu a vlastně mi ukradne ten

Nebo texty v oratoriu Brána poutníků na téma legend o svatém Vojtěchovi.

Texty mají pro mě naprosto zásadní význam. Dokonce si dovlím tvrdit, že klíč k pochopení toho, co jsem kdy dělal, je právě v pochopení textů a celkového obsahu skladby. Pro mě jsou důležité kontexty, proč to či ono vzniká a co tím chce člověk sdělovat. Texty si pečlivě vybírám a pak na ně tvořím hudbu. U nově vznikajících textů s textařem spolupracuji, ať už jde o hudbu na texty, nebo texty na hudbu.

Skladatelé zkomponují hudbu, kterou před posluchače většinou přinese jiný interpret. Když se píše pro velké obsazení, myslí komponista i na hráče jednotlivých